

СРПСКИ СИОН

Год. VII.

Број 9.

**НЕДЕЉНИ ЛИСТ ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЕТНЕ И АВТОНОМНЕ ПОТРЕБЕ
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ МИТРОПОЛИЈЕ КАРЛОВАЧКЕ.**

СА БЛАГОСЛОВОМ СВЕТОГ СИНОДА.

ВЛАСНИК:

Њ. Светост Српски Патријарх Георгије.

УРЕДНИК:

Протојереј Јован Јеремић.

У Ср. Карловцима у недељу 2. марта 1897.

**Дисциплина у нашој автономној
управи.**

Као што би неоправдано било жалити за нашом дорешкриптуалном управом и бранити њезин систем, — ако је у опште и дозвољено говорити о неком систему у тој управи, — тако би било и неправедно осудити тежњу сабора од 1864./5. да дотадању управу измене. Измена је та била нужна, и с обзиром на то, томе ће сабору остати неоспорена заслуга, да је дотадању управу потиснуо. Али, тако исто ће остати основаном и непобитном замерка и пресуда, да је тај сабор ту измену спровео погрешно и рђаво.

При измењивању дорешкриптуалне и при грађењу нове управе имао је тај сабор пред очима више либерализам својих принципа него потребу цркве и народа; руковођен је био више струјом тадањег доба и идеалима репрезентативног демократског система и конституционализма него познавањем прилика у нашој цркви и народу; рачунао је више са науком својих теорија него са науком своје цркве и фактичним стањем; више са својим тежњама него са средствима, која су на расположењу сто-

јала; а радио је више у журби, да му не измакне плод тадањих тежња него у тихом, сталоженом и проницавом размишљању и срачунавању о томе: е да ли му је правац рада добро смишљен и погођен, е да ли ће му плод рада бити од користи животу народно-црквеноме. А зато такав и није био. Био је више штетан, него користан.

Осим тога што тај сабор, доносећи организацију нове управе, није водио довољно рачуна, да се та организација тиче не само једног народа, него и његове цркве, основе чије науке и устројства он није био властан према својим принципима измењивати, — тај сабор није водио довољна рачуна ни о томе: *за какву је управу наш народ способан; за какву управу у нашем народу има услова и средстава; каква се управа у нашем народу може успешно изводити.* Он је радио теоретски, *управо шаблонски.* Јер коме је познато како смо ми дошли до решкриптуалне уредбе, тај ће нам одобрити ако кажемо, да тај сабор и није донео уредбу, него примпo туђ шаблон, без многог размишљања, да ли је он целисходан, да ли он не долази у опреку са учењем и устројством наше цркве и без многог премишљања

какве ће томе последице бити. Сабор је тај радио у журби, да спроведе своје принципе, а не да автономном нашем организму пружи ваљано, целисходно устројство и даде добру управу.

Погрешке сабора од 1864 /5. нису поправљали ни отклонили ни после њега сабори са уредбама, које постоје и данас, а тичу се наше автономне управе. Но осим свију других организационих недостатака и погрешака у нашим уредбама, које се тичу наше автономне управе, две су тако велике, да би њима скоро смели приписати онај већи део неуспешности и рђавости те управе. Уредбама нашим нису осигурана материјална средства за извођење њезино, нити јој је осигурана потребна дисциплина. А без та два услова добре управе не може бити.

Обазрећемо се на дисциплину наше автономне управе, а специјално црквено-општинске. Но пре свега мало илустрације.

Колико су посла, управо муке, имале наше епархијске власти са потраживањем и прикупљањем од црквених општина у последње време тражених инвентара гледе покретног и непокретног иметка, — о томе би нам знали много казати наши епархијски административни одбори.

Колико ли је у том послу написано налога, пожурница, претњи, опомена и т. д., и посао опет није ни у последњем, а прекораченом, року извршен! Пустићемо, да, место нас, о томе пружи слику окружница административног одбора епархије Пакрачке, која нам је добротом једног нашег пријатеља дошла до руку, а односи се на ову ствар. Ево шта пише у тој окружници:

„Овостраним наредбома од 12. марта и 25. августа 1896. број 226 и 60 позване су све подручне црквене општине, да саставе и овамо поднесу инвентаре цијелога свога покретнога и непокретнога иметка. Да се посао тај олакша и убрза, а у неколико и уљепша, ишло се одавде црквеним општинама на сусрет и помагало у томе послу својски. У прикупљање тих инвентара отишло је одавде на црквене општине заједно са овим дописом свега 768 комада, а дошло је овамо од црквених општина свега 334 комада, дакле, на овај један предмет примљено је и одаслано укупно 1102 комада, нерачунајући у то и она многа приватна писма одавде појединим особама писана у овоме

послу. Кад се узме у рачун, да Епархија наша броји 103 црквене општине и да је по томе требало само толико писама одаслати одавде, а исто толико примити од црквених општина, онда је утрошено 896 комада више него што је требало, а то је прави затор и срамота. Последњи од тих, још прошле године затражених и толико пута пожуриваних инвентара, стигао је овамо истом синоћ дне 17. (29.) јануара о. г.

А да се види како се осјећају онај позванији по црквеним општинама људи у црквеној автономiji нашој и како суде о тој, навешћемо примјера ради ријечи, којима су двојица председника црквених, попратила овамо извијешћа своја у предмету тих инвентара, и то бољега примјера ради навешћемо ријечи једнога свештеника председника и једнога свјетовњака председника. Свештеник председник у извијешћу своје међу осталим вели и ово: „споменути је подписаном председнику, да се он те диктиране глобе од 10 фор. баш не боји, да би ју морао платити . . . онда фала на части и на аутономији. Међутим ће се у будуће побринути и ставити у такав положај, да му се неће моћи диктирати глоба, пошто исти високославни одбор неће имати те власти на мојој особи“. Тако свештеник — председник умствује у свештеничкој смирености својој а свјетовњак председник, и то једне од виђених општина, вели опет у извијешћу своје ово: „услед пожурбе . . . извјешћује се, да ће дотични инвентари тек после Божића одавде одаслани бити . . . уједно је примјетити, да овој црквеној општини не стоје на расположењу никаква средства да може тако тачно и брзо налозима удовољавати . . . те је тако свака претња са глобом излишна, а и за свакога је председничко мјесто терет, а никако почаст“. Тако је опет свјетовњак председник схватио одлични положај свој у слободној Христовој и светосавској цркви својој. . . .“

Шта све и колико не казује ова окружница; а колико нам опет не казује окружница архидијецезалног административног одбора од 21. јануара о. г. бр. А. О 26. зап. ех 1897, саопштена у 7 броју овога листа! У каквој нам слици она не приказује црквено-општинску нашу управу и дисциплину њезину! Но пођимо даље.

Школски Савет, као највиша автономна

WWW.UNILIB
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

школска власт, у седници својој од августа 1895., прописао је за уџбеник црквеног појања у свима српским православним народним основним школама, како у краљевини Угарској, тако и у краљевинама Хрватској и Славонији, „Малу Катавасију“ издања Српске Манастирске Штампарије. О томе решењу своје, са односним налозима, били су извештени сви епархијски, а путем ових и сви местни школски одбори. Г. 1896. Епархијски Школски Одбор Бачки — а сигурно и други — поводом тим, што му је дошло до знања (али не од његових надзорних органа), да су неке школе у натовареној Школског Савета набављале за школску потребу не „Малу Катавасију“, коју је овај прописао и наложио, него неке друге, наредио је поново, у својој седници од 4. (16.) јула 1896., свима подручним местним школским одборима, да се само „Мала Катавасија“ у издању Српске Манастирске Штампарије набавити има.

И после те поновљене наредбе, јесу ли се местни школски одбори ваши одазвали дужном послушношћу решењу Школског Савета и налогу епархијске им власти? Тек подекоји, а који нису хтели и — нису. А јесу ли надзорни органи што чинили, да се наредбама претпостављених власти авторитет прибави и налози њихови изврше? Нису. Знаду ли они у опште, који су местни школски одбори извршили односне налоге? Не знаду, јер нису то ни распитивали. А јесу ли школске власти што чиниле, да се увере, е да ли је и у којој мери њихова наредба извршена, а у случају не извршене наредбе да своје органе на то извршење притегну, и својој наредби важности и угледа прибаве? Нису.

Пођимо и даље.

„Закључком својим од 23 октобра 1890. М. 425. Син 12, изрекао је св. архијерејски Синод карловачке српске православне митрополије, да је за ову митрополију неопходно нуждан један званични лист, у којем би се службене публикације, окружнице, едикти и т. д. обзнањивали, а и расправе по црквеним питањима на јавност издавале“.

Св. архијерејски Синод је истим закључком својим овластио свога узвишеног председника, да тај лист оснује. И у ту сврху покренут је „Српски Сион“.

По св. архијерејском Синоду тако овлаш-

тени узвишени му председник, митрополит-патријарх, известио је о томе, изданом својом високом наредбом од 8. (20.) јануара 1891. бр. М. 10 ех 1891., Саборски одбор, Митрополијски Црквени и Народно Црквени Школски Савет, преосвештену господу епископе и епархијске власти, с тим, да свима себи подређеним властима, својим подручним органима и заводима, црквеним општинама, свештенству и учитељству тај лист препоруче, и све своје званичне наредбе, огласе, едикте и друге публикације свагда томе листу ради уврштења достављају. „Нарочито нека изволи (наслов) — казује се у високој наредби — учинити нужно расположење, да се све подручне црквене општине и школе, свештенство и учитељство на тај лист претплате, и да црквене општине своје огласе у тај лист шаљу“.

Архијерејски административни одбор (а сигурно су то учинили и други) наредбом својом од 10. (22.) јануара 1891. А. О. 1 ех 1891. и наредбом својом од 9. (21.) марта 1892. А. О. 85 ех 1892, позвао је подручне црквене општине и наложио им је, да званични лист „Српски Сион“ на трошак црквене благајне претплате и да своје огласе у тај лист шаљу.

А јесу ли ове наредбе извршене? Нека је одговор у овим податцима. Од преко 600 црквених општина, толико исто парохиских и многих протопрезвитератских звања, претплаћују и држе овај лист 301 црквена општина, 8 парохиских и 2 протопрезвитератска звања, а основна школа једна. Црквених општина има, које не шаљу у овај лист своје огласе.

Јесу ли се надзорни органи наше автономне управе, а то су окружни протопрезвитери, бринули о томе, ма на који начин, ма и једаред за време од шест година, да се односним наредбама за доста учини? Нама није познато. Је су ли се они, приликом својих прегледања црквених општина и парохиских звања, и распитивали бар о извршењу тих наредба? Јесу ли непослушне и немарне општине пријавили вишим властима ради даљег поступка? У архијерејези бар није ниједан досад то чинио, но се надамо да ће то у будуће чинити.

Још један пример.

Св. архијерејски Синод прописао је нове образце за вођење матрикуларних и домовних протокола; за издавање матрикуларних извода и брачних извешћа. А јесу ли сва парохиска

звања снабдеvena с тим обрасцима, јесу ли све општине набавиле им потребан материјал за вођење и издавање истих. Многе још нису и ако не би смело бити ниједног парохијског звања без прописаних матрица, протокола и бланкета. А јесу ли бар надзорни органи епархијски — а то су и опет окружни протопрезвитери — констатовали, које су општине удовољиле наредбама у том погледу изданима, и јесу ли немарне опоменули и пријавили вишој власти епархијској? Колико их је то учинило? Са каквим резултатом? — —

Ето смо навели неке само сувремене и крупније примере, не који су довољни да илуструју нашу управу, специјално црквено-општинску. Наводити те примере и даље, побројати их све, значило би написати једну мунструозну хронику једне недисциплиноване управе. А колико се наших црквених општина не би могло у тој хроници споменути? И шта све не би она испоставила?!

Ко је год познат са принципима добре управе и њезине дисциплине понаособ, томе ће изгледати скоро невероватно, да се у једној управи тако шта догађати може. Наша автономна управа — доказује, да така управа ипак може постојати. Шта више, она доказује, да се таква управа 30 година може трпити, па да се и после 30 година још налази озбиљних кругова, који о њезиној поправци неозбиљно мисле, подржавајући њезин status quo.

Но кад смо истакли горње примере, намера нам је била и та, да испитамо узроке, са којих су такве појаве у тој управи могуће, а да изнесемо и неке мисли, како да се ти узроци отклоне, такве појаве онемогуће, те наша управа, поправком црквено-општинске, сведе на основ реалнији, са условима, без којих добре управе бити не може.

Извор свију погрешака и рђавости наше управе, као што у почетку навестисмо, јесте у односним нашим уредбама. Оне су конструисале наш управни апарат по неком теоретском шаблону, а без потребних услова за његово редовно и правилно функционисање. Јер као да се мислило, е је довољно теоретски замислити и уредбом установити управни организам и апарат, но се забравило, да се добра управа не да декретовати писаним уредбама и законима, ма и најбољим, као што ни најсавршеније конструисана машина не може своју функцију вршити без

довољне паре и зетина, и да би се и она онеспособила за функционисање под руком невенитог и неспособног особља свога.

Наше односне уредбе своје управном апарату нису осигурале у довољној мери, ни паре, ни зетина, ни потребна особља; нису му поставиле потребне и довољне услове, да може правилно, редовно, брзо и успешно функционисати.

Да управа, ма која то била, овако функционише, да буде дакле добра, она мора бити и дисциплинована; јер без дисциплине у управи, добре управе не може бити. А да у њој дисциплине буде, ово су главни услови:

1. Да делокруг и дужности свију управних органа, у дотичном управном организму, буду тачно и јасно установљене и одређене.

2. Да су сви управни органи добро упознати са својим делокругом и дужностима, а способни да их вршити могу.

3. Да су ти органи проникнути свешћу о својим дужностима и свешћу о одговорности својој у погледу извршавања гих дужности.

4. Да виши органи врше тачан, брз и строг надзор над пословањем нижих органа.

5. Да виши органи имају средстава и могућности, да одстране свако немарно, некоректно и самовољно пословање нижих органа.

Која управа не располаже с овим условима, не може бити дисциплинована, дакле, ни добра. А има ли тих услова наша автономна управа? Да видимо.

Ad I. У црквеној општини постоји „парохија у духовном подручју једнога пароха“; али у њој постоји и црквени одбор као „старешинство општинско, које општину представља у извањским одношајима и управља непосредно делима општинским, изузимајући она, која пароху као таквом пристоје“. Тако установљује решкриптуална уредба у 1 § I. А. и у 20 § II. А.

Према томе у црквеној општини постоје два управна органа, сваки са својом надлежношћу, а по томе и са правним делокругом. Надлежност и делокруг црквеног одбора су фиксирани, дочим су парохове фиксирани само дужности. Његово „подручје“ и његова надлежност само је споменуто, те призната бар да постоји. Али, докле она допире, то се из решкриптуалних одређења не види и не може

знати. Дакле, недостатак, који се конзеквентно спровео кроз целу нашу автономну организацију!

Кад би код нас постојао обичај, који постоји иначе у управном свету и кад би и ми чинили што чини тај свет, кад би наиме своје автономне уредбе — које ради својих недостатака и нејасности нарочито то требају — *интерпретирали спроведбеним наредбама*, можда би знали које су то границе, до којих се и у којима се простире надлежност и подручје парохово у црквеној општини. Без тих спроведбених наредба остављени, ми то позитивно не знамо ни данас, нити се у погледу тога можемо позвати на позитивне одредбе. Постоје истина неке партикуларне наредбе, изазване конкретним случајевима, односно несугласицама између пароха и црквених одбора, наредбе у понеким епархијама, којима се установљује надлежност парохова у овом или оном спорном питању, али те наредбе осим тога што не нормирају све случајеве, који се истичу у нашем црквено-општинском животу, и што не регулишу све односе међу парохом и црквеним одбором у погледу *црквене* управе, оне немају ни свога легалног оправдања у решкриптуалној, па ни у осталим нашим автономним уредбама, и ако су оне иначе оправдане са гледишта црквеног.

А јер су те наредбе таке, питање надлежности парохове, као представника цркве у општини, отворено је, а изложено је субјективном схватању, те за собом повлачи непрестане конфликти и несугласице међу паросима и црквено-општинским другим управним органима.

То схватање се тим јаче изопачује, *на шесту засебне надлежности парохове*, што је решкриптуална уредба односим својим наредбама изједначила пароха са осталим члановима црквено-општинске управе у погледу учешћа у тој управи. То изједначење подстиче већину, ако не махом чланове те управе, да у пароху, односно звању и положају кога он представља, не виде и не признају никакву засебну правну надлежност, а која пароху као таквом, по црквеном гледишту, и с обзиром на његову репрезентацију, и с обзиром на *унутарњу црквену* управу, припадати има.

То погрешно схватање бива и због тога, што решкриптуална уредба спомиње „духовно подручје“ парохово, те даје маха, да се под њим подразумевају само црквене функције, на вршење којих је једино парох као такав

овлаштен, а које подручје да искључује било коју засебну надлежност парохову у *управи*, *ма се она шицала старог цркве, њезине дисциплине и реда*.

А јер пароху у такој управи, по њезиној строго црквеној природи, по свима основним принципима и јасном духу целог црквеног учења, и према самоме основном појму цркве, припада засебна *црквена* надлежност, — а јер је она решкриптуалном уредбом ако не анулирана, а оно у сумњу доведена и у практиковању својих права онемогућена, — то је прека потреба, да се у предстојећој уредби та надлежност истакне и осигура, и границе њезине прецизно означе. У колико се ова прецизност не може изразити у свима својим појединостима у самој уредби, изразила би се она у спроведбеној наредби, издање чије би се пак у уредби имало ставити у дужност дотичној автономној власти. Да се све то учини захтева не само правилност и потпуност нашега уређења и народно-црквене нам организације, него то захтева целисходност, дисциплина и напредак наше автономне управе, која до сад није могла бити добра и дисциплинована ни у своје основу, у колико се општинска управа сматра основном сваке управе. Није могла бити, јер није имала ни први услов за то. —

Ad 2. Други услов добре и дисциплиноване управе јесте: да су сви управни органи добро упознати са својим делокругом и дужностима, а способни да их вршити могу.

Како наша управа стоји с тим условом, а с обзиром на органе црквено-општинске јој управе? Довољно је знати, да су председници и подпредседници наших црквено-школских општина и њихових одбора, да су црквени епитропи, благајници, а по негде и саме перовође, као и велика већина чланова црквених скупштина, црквених и школских одбора, људи скоро махом ако не ратари, а оно ипак по својим интелектуалним способностима без квалификације за вођење, па и за само делотворно учествовање у управи; већином неспособни за познавање свога делокруга и с њим спојених дужности, те *неспособни за вршење тих дужности*. Ово је непобитна истина, коју не може оборити релативно врло мален број оних, који такви нису. Но, као што се за сваки посао захтева нарочита и извесна спрема и искуство, дакле нека квалификација, захтева се она и

за вршење послова с којима је скопчана свака управа, па и наша црквено-општинска. Али, решкриптуална уредба (као и доцнија епархијска) *заменула је сваку другу квалификацију са избором, са поверењем бирача и изборних тела.* Да се у нашој автономној управи извесна, а у црквено-општинској управи сва места заузму, не траже те уредбе никакве интелектуалне квалификације. Поверење бирача, односно бирачких тела, може код нас декретовати и најнеспособније личности на управне позиције. И кад тако бити може, и кад тако бива, може ли онда у нашој управи бити горе истакнутог услова за добру и дисциплиновану управу? Не може, па и нема га у великој већини наших црквених општина. Неспособност је карактеристикон наших црквено-општинских управних органа.

Ad 3. Може ли онда бити и говора о свести својих дужности и свести своје одговорности гледе вршења тих дужности? Не може; у истој мери и с истих разлога, с којих не може бити ни претходног услова. Јер ко не познаје своје дужности и нема способности да их врши, тај не може бити ни проникнут свешћу о њима. А у кога та свест није развијена, у тога је слабо развијена и свест и појимање одговорности ради невршења тих дужности.

Напред смо навели два примера те свести, коју нам приказује окружница Пакрачког административног одбора. И не ћемо зајати, да нас је до дна душе заболело, да је од њих и један свештеник. Ми га не знамо који је тај, али имамо пред собом његов поступак, који не само да је недостојан ма којег свештеника, него би он, кад би се њиме огрешило више свештеника, бацио грдну и гадну сенку на цело свештенство. Но се тешимо тиме, да таквих свештеника, који би кадри били онаке изјаве чинити, и нема више. Али, кад се тако мало свести о дужности и одговорности може наћи ма и у једног свештеника-председника и у председника од „виђених“ наших општина, а код којих би се могло бар претпоставити, да имају способности за васпитање своје свести и стицање правилних појмова о својим дужностима и одговорностима, зар се може онда озбиљно и насигурно рачунати са свешћу и правилним тим појмовима код оних, који по своје интелектуалном нивоу немају ни те способности, а који би у најбољем случају, тек по сво-

ме здравом моралном осећају, могли бити аутомати туђе добре иницијативе, туђе воље и туђег располагања са добром вољом њиховом.

Ко год познаје елеменат из ког се регрутују органи црквено-општинске нам управе, тај ће нам признати, без навађања конкретних примера и других доказа за то, да се у велике већине ових не може говорити о услову, који је тако потребан свакој доброј управи; признаће да услов, ког истакосмо под 3., наша автономна црквено-општинска управа нема, и да га не може имати у данашњем свом управном елементу.

Но у нашој црквено-општинској управи, код велике већине оних, који ту управу руководе или у њој учествују, осим тога што нема нити познавања дужности, нити способности за њихово вршење, нити појимања одговорности за то вршење, односно невршење, постоје и неки погрешни и криви појмови о самој црквено-општинској автономности, а који нашој автономној управи сметају јако.

Ко није имао прилике да искуси безобзирност тих појмова и да се осведочи о њима, тај ће тешко и веровати, да се по нашим црквеним општинама (па декад и у најугледнијим) не само налазе, него са извесних страна култивину и подржавају појмови и мишљења, који се сви свде на оно: „*што је наше*“, а по којима је црквено-општинска управа апсолутно автономна, а изван њезине власти да нема власти друге, којој би она потчињена, послушна и одговорна имала бити; и да је она у праву потпуно слободног располагања са собом и свиме што је њено, а да их више управне наше власти немају права ни контролисати, ни позивати их на одговор, нити им немарност и непослушност казнити; а тако исто, да не могу од њих тражити каквих новчаних приноса, ма ове захтевао и најпрешнији и најочигледнији интерес целе наше управе и народно-црквенога напретка.

Крај таквих појмова и назора сасвим је природно, да оскудевају правилни и здрави назори, који признају, да је црквена општина са својом управом тек саставни део целокупног нам автономног и управног организма, устројству и дисциплини, сврси и напретку којег се она има покоравати и жртве подносити; надаље, да се права и компетенција автономности црквене општине и њезине управе не протежу у недоглед, како је коме воља и како их ко себи

замишља, него до извесних граница, које су омеђашене и одређене оним истим законом, који је црквеној општини и саму аутономију дао и права јој прописао, а вишим управним властима одредио право надзора, дисциплине и суђења над њима, а у извесној мери и расплагања са приносима црквених општина.

Таквих правилних и здравих појмова и схватања, таквог погледа на црквено-општинску аутономију и њезин одношај према вишим автономним јој властима, као и на њезин задатак и опредељење у целокупном животу нам народно-црквеног нам организма, врло је мало по нашим црквеним општинама.

Где их има, ту је општинска управа и у реду, ту напредује све што је њојзи поверено, јер она врши своје послове и дужности, знајући шта може и сме, шта треба и шта је дужна чинити. Така црквена општина није никад сметња целини управног нам организма, него му она потпомаже ред и рад, и функционисање целе нам автономне управе. А јер је таквих општина у нашој митрополији релативно мало, јер је мало правилних појмова и здравог схватања автономности црквено-општинске управе, дужности и одговорности њезиних органа, зато и нема у нашој црквено-општинској, нити може бити зато и у автономној нам управи, за напредак њезин потребне дисциплине, реда и рада. Зато нам наша општинска управа и пружа чудне и невероватне скоро слике велике недисциплинованости, и пружа ће све дотле, док управни њезини органи буду конструисани на данашњој широкој основи репрезентативног система, а цела њихова квалификација сјала само у поверењу оних, који су их на управу поставили. Све дотле ће те недисциплинованости бити, догод органи те управе не буду кадри појмити, да су они не само ради неке части, сласти и власти, него и ради вршења постављених им дужности, а да постоји неко изван и више њих, којима су они за вршење тих дужности и одговорни, а који су их власни за невршење њихово и казнити, и чијим наредбама су дужни они и покоравати се.

Желимо ли дисциплинованости у нашој управи, ми морамо имати управни елемент, који се дисциплиновати даде. А дисциплиновати се даде онај, који појми да реда, вршења дужности и одговорности мора бити, и да не постоји све ради њега, него он ради свију. А такав

управни елемент за сада наш није и не може бити у данашњој нашој црквено-општинској организацији најшире основе.

Ad 4. Даљи услов добре и дисциплиноване управе јесте: брз, тачан и строг надзор. Постоји ли тај услов у нашој управи?

Ко су надзорни органи наше автономне управе? Окружни протопрезвитери. А кад они врше тај надзор? Једаред у години. *А како га и онда врше?* То знаду парохијска звања, то знаду црквене општине, а знаду то и епархијске власти. Знамо сви. Они први се не туже на тај надзор, јер лако излазе с њим на крај, а епархијске власти га изменути не могу, јер су им везане руке. *Но сви увиђамо, да тај надзор није ни брз, ни тачан, ни строг, да није ни поуздан и да је управо без практичне вредности.* Данашњи надзор и не може друкчији бити. Инститиција окружних протопрезвитера, каква је данас, главни је узрок томе. Је ли решкриптуална уредба прописала дужности окружних протопрезвитера? Је ли им означила делокруг и надлежност? Је ли им дала какву егzekутивну власт? Је ли их учинила одговорним ма за што? Није ништа друго учинила, него установила и прописала начин њихова избора. Да богме, то је најглавније и једино потребно било за нашу автономну управу, то се једино тичало институције окружних протопрезвитера!! Избор, избор и опет избор, то је есенција највећих мислих и најродољубивијег старања градитеља решкриптуалне уредбе. То је карактеристикон мање више и других наших уредаба, тако, да би се могло доста оправдано казати, е нам је аутономија: игра са изборима. А кад наша решкриптуална, па ни доцнија епархијска уредба, није у погледу делокруга, дужности, надлежности и одговорности окружних протопрезвитера ништа одредила, зар нам је чудно онда, што се цело пословање окружних протопрезвитера своди на достављање поднесака себи „подручних“ црквених општина и парохијских звања епархијским, и обратно, достављање наредба и налога њихових онима првима, и на једнократно годишње пропутавање кроз протопрезвитерате им.

Установу окружних протопрезвитерата треба реформисати и организовати ју према потреби и целисходности наше целокупне управе. И по нашем личном мишљењу, *данашњи окру-*

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

жни протопрезвитери имали би бити епархијски чиновници и старог органи епархијске управе, а као такви стални референти за сва три епархијска одсека. Ова је мисао тангирана донекле, и у сабору 1892, а она је занимала умове и пре тога сабора. Ми у њој видимо здраву мисао, оживотворење које би, уз неку реорганизацију епархијске управе, било од велике и трајне еминентне користи за нашу автономну управу, специјално црквено-општинску и епархијску. Управа би та била бржа и темељнија, јер би јој, осим свега осталог, и надзор био чешћи, поузданији, бржи и успешнији, а информација темељнија и поузданија.

Материјална средства за издржавање такве установе, подмиривала би се делом из досадањих неких бенефиција, која окружни протопрезвитери и њихови помоћници уживају, делом пак из епархијских фондова, делом из фонда, који и данас субвенцијонисе епархијске управе. Ако несумњиви интерес наше управе извесну установу потребује и захтева, питање набаве материјалних средстава не сме ни у једном случају бити препрека оживотворењу те установе. При томе треба да престане питање: има ли средстава и могу ли се лако набавити, него остаје само, да се пронађе најбољи и најсходнији начин за њихову набаву; дакле, остаје само питање: како да се набаве. Желимо ли брза, тачна, строга и поуздана надзора у управи нашој, а темељније и поузданије информације, другим речима: добре и дисциплиноване управе, — *установу окружних протопрезвитера треба реформисати*. Ако има другог и бољег пута и начина да се то постигне, него што смо га овде истакли, треба га усвојити и њиме ту реформацију извршити.

Ad. 5. Као још један услов за добру и дисциплиновану управу навели смо, да виши управни органи буду кадри отклонити сваку немарност, некоректност, самовољу и ренитенцију потчињених им органа. А како бива у нашој автономној управи?

Је ли нашим вишим управним органима у опште и позната свака немарност и некоректност поступака нижих јој органа? Није, — а ради слабог и непоузданог надзора. Наше епархијске власти за ту немарност, и све друге неуредности и преступе црквено-општинских органа, дознаје или из пријава и притужаба при-

ватних особа или из самих поднесака, које им подносе ти органи. Што из тих притужаба и поднесака не дознаду, све друго остаје не опажено, дакле и неотклоњено.

А какав је дисциплинаран поступак епархијских власти? Рескриптуална и епархијска уредба не познаје других дисциплинарних лекова и казни за немарност и друге неуредности и преступе црквено-општинских органа, него само и једино: „црквену скупштину распусити, избор нов наредити, а немирнике искључити од тог избора за скупштинаре општинске“ (§ 33. П. Б) односно: „црквени одбор отпустити и уједно наредити, да се нов изабере“ (§ 53. П. В)

Неке епархијске власти практикују и друге начине дисциплинарног поступка, али они нису легални, и видели смо из окружнице пакрачке епархијске власти, како се одговара на те поступке.

Да дођемо до правилног и до сходног дисциплинарног поступка, односне уредбе морају установити дисциплинарне лекове и казни.

Али и кад се оне установе, питање је: да ли ће оне резултовати успехом, хоће ли се њима постизавати сврха? Има људи, којима не помаже ни осетљива казна, а који апсолутно немају осећаја за опомену, укор и такве казне, нити појме значај и домашај њихов. Наши црквено општински органи већином су такви. Запрети л' им се строжијом и осетљивијом казном, па и самим свргнућем и губитком изборног права, они резонују, као и она двојица у пакрачкој окружници; слегну раменима и додаду: „ала нам је и стало до свега тога; идемо за својим послом и нећемо бар водити туђе бриге.“

А шта то значи? То значи: да наша автономна управа није кадра дисциплиновати недисциплиноване своје црквено-општинске органе, и да у данашњим околностима неће ни бити икад кадра то учинити у потпуној мери, ма какав иначе дисциплинаран поступак против њих прописала. А зашто? Јер јој надзор не ваља, и јер су црквено-општински органи већином људи, који немаду појма о дисциплини и потреби њеној, а у положају су, да изиграју сваки дисциплинаран поступак, и да се својих дужности и положаја опросте и реше, кад год им то воља и ђеф захте. Дисциплину, власти, ма које то биле, дакле и наше автономне, могу спровести само на својим чиновницима, а никад

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

са волонтерима. А какви чиновници у црквеним општинама стоје на расположењу нашим автономним властима? Једини свештеници. Из тога треба извући логичну конзеквенцију, а она нас упућује, да се наша автономна управа по црквеним општинама може, у правилу, дисциплиновати само онда, ако се за председнике црквених општина поставе пароси, автономна управна општинска тела реорганишу на што *ужој основи*, а надзор поправи реорганизацијом окружних протопрезвитера.

Да завршимо.

Недисциплинованост наших црквено-општинских управних органа и њезине управе, то је ахилова пета целе наше автономне управе. Ако тих ахилових пета има и више, ова је најосетљивија и са ње највише пати цео наш управни организам.

Извели смо *мало* илустрације те недисциплинованости, но и то мало је доста, да свакога увери, е је та недисциплинованост велика, каква се у ниједној добро организованог управу трпила не би.

Побројали смо неке услове за дисциплиновање управе, а тиме уједно указали на узроке са којих је нема и не може данас бити у данашњој нашој управи.

Извели смо и неке мисли, како би се дисциплина и у нашу управу могла унети и у њој одомаћити. Имало би се о свему томе још много казати, али оно што хтедосмо то казасмо. А да се у надлежним круговима нашим води рачуна о дисциплиновању наше управе, доказује нам и предлог за дисциплинарну уредбу, која је била г. 1892. спремљена за саборску расправу. А сведочи то и озбиљна и ревно настајања епархијских и највиших управних власти, која израза свога добијају у њиховом данашњем пословању, но која крај све њихове и ревности и строгости не могу доћи до потребног успеха, догод се не поставе трајни и свестрани услови за дисциплиновање наше автономне управе.

Дао Бог, да нам предстојећи сабор и у том правцу оснажи нашу автономну управу, те тако унапреди и цео наш народно-црквени живот.

Добра управа хоће реда, јер ред је душа сваког рада. А реда без дисциплине нема.

Јеремић.

Значај црквеног обреда у питању о сједињењу цркава.

(Наставак).

Коренити карактер старе цркве беше у хармоничком слагању унутрашњег јединства у вери и тајнама са спољашњом разноличношћу обреда помесних цркава. Неизменљив и опћецрквени значај уживаху догмати, установљени од Христа и апостола и раскривени од цркве, а тако исто пераздвојно свезане с њима важније формуле тајана и основни канони, — али се на њиховом основу развијале и подизале обредне особине према временим и месним приликама црквеног живота. Вековима се свршавало органичко образовање и формисање обредности, оно се регулисало опћим, основним васељенским предањем; али се при томе свагда остављало место слободи појединих цркава, — и није могуће указати на такав моменат, када би се тај процес потпуно завршио. Црква је сама израђивала обреде, сама их уводила у употребу и изводила из ње, мењала их, додавала им и одузимала — према потребама, које су се у току црквеног живота појавиле.

У првом перијоду образовања обреда слобода беше широка, што је сасвим природно. Апостоли, чувајући неприкосновену, од самога Христа завештану опћу схему евхаристије и спајајући с њоме обично читање св. писма, заједничко певање и молитву (Дела, 2 гл. ст. 42, 47), допуштаху како су прилике захтевале, велику разноврсност у појединостима богослужења, у избору места, времену његовог свршавања и т. д. Као карактеристичан и по наше питање веома важан пример поступања апостолског према црквеној дисциплини служи њихово гледиште на извршење од Хришћана Мојсеовог обредног закона: сматрајући његово извршење обавезним за себе и за све Хришћане од Јудеја, на апостолском сабору ослободише од тог „бремена“ Хришћане од незнабожаца.

После апостола је дух слободе у обреду ослабио, али га није нестало, ни га је могло сасвим нестати; с развитком обреда је уједно ишла и тежња, да се он

уједини, да му се даде више или мање одређен и једноличан вид за сву цркву, али у самом факту његовог развитка или образовања — а не божанственог устављена у почетку — налазаше се залог његове делимичне слободе, коју не одбациваше тежња његовом уједињењу. Разјаснимо то подробније.

Богослужбени чин је израстао из апостолског литургијског зрна путем заједничког стварања читаве цркве, у коме је узимала удела свака поједина црква. Обично је у овој или у оној цркви улазио у употребу извесни обред, молитва или песма, састављена ради исказивања религиозних осећаја или поводом какве му драго црквено историјске појаве, али у почетку не беху свуда раширени. Тако је цар Јустинијан унео у литургију „Херувмску песму“, тако исто „Јединородни сине“ — а све против несторијанске јереси. Јефрем Сиријан је саставио стихове насупрот јеретику Хармонију, Тимоклије и Антим — тропаре, Роман Слаткопевац — Кондаке; „двоперстје“ беше уведено ради контракције монофизитству, „троперстје“ — аријанству и т. д. Тако је поникла неизбежна разнозначност богослужбених обреда и чинопоследованија у помесним црквама. Али пошто су ти обреди појединих цркава, поред свег свог случајно-историјског смисла, почивали на догматичком и старом литургијском основу и пошто су имали опћепрквени садржај, то су силом љубави и опћења међу појединим црквама, ове последње у току времена размењивале своје обреде, који су каткад потврђивани санкцијом опћепрквене власти те се ширили по читавој цркви. Тако се свршавало уједињење богослужбених облика. Али оно је било слободно од принуђивања и насиља и није имало места у тим случајевима када је која му драго посебна црква хтела сачувати своју месну особину. Обред једне цркве је могао бити усвојен од друге и чак од свију, али је могао остати искључивим достојањем прве, не правећи никакве сабласни и забуне код других. С друге стране, обред, који је већ примљен од све цркве и потврђен каноном васељенског сабора, укидао се каткад не само влашћу ва-

сељенском — за сву цркву, него и помесном — према потребама помесне цркве, јер није могуће било ударити одређене границе до којих је ишло уједињење обреда. Да се и не говори о свима посебним црквама, али није било ни две цркве, у којима би се постигла истоветност. Та се истоветност на истоку представљала у опћим, главним цртама, мада је и ту било великих изузетака, али је запад створио много свога, кад се испореди с истоком. Али све те разлике, при јединству у вери и тајнама, не довођаху до спорова и несугласица, и ако би временом поникле расправе међу појединим црквама, остале би се пожуриле, да их прекину.

На то се исто пазило и у области црквене дисциплине.

Свима је познат пример, како се није много пазило на обред у ствари црквеног јединства, историја одређивања дана празновања Пасхе до првог васељенског сабора. Малоазијске су цркве, на челу са смирсском, празновале Пасху заједно с Јудејима — 14. дана месеца Нисана, позивајући се на предање апостола Филипа, а западне, на челу с римском, позивајући се на предање ап. Петра, светковаху у први недељни дан после тога времена. Ипак то није сметало Аникити, епископу римском, и Поликарпу Смирнском, да буду у заједници и да обаве заједно евхаристију; и када су у II. в. римски епископ Виктор а у III. в. Стеван показали у тој обредној разлици нетолеранцију, захтевајући од малоазијских цркава, да се покоре обичају римском, и претећи у противном случају одлучењем, тада праведно наиђоше на енергични отпор од стране последњих — у лицу Поликарпа Ефеског (II. в.), Фирмилијана Кападокијског (III. в.), а тако исто и на опомену, да не руше црквени мир неумереним захтевима — од стране других цркава (Иринеј Лијонски).

Црквена практика у погледу свештеничког брака беше веома разнолика. 5. апост. правило забрањује свима свештенослужитељима, не изузимајући ни епископе, да се растављају са својим женама под изговором побожности. Не гледећи на то, већ у прво време беше у цркви ожењених и

неожењених клирика; а временом су и на истоку и на западу односно тог питања донета одређена правила, која су различна од апостолског и несугласна међу собом. Римска је црква, више из практичних, него ли наравствених побуда, постепено увела безбрачност клирика (елвирски сабор, блаж. Јероним, Сириције. Иноћентије I.). А источна је црква у VI—VII. веку обвезала безбрачношћу једине епископе.

26. правило апост. забрањује клирицима, осим чатаца и појача, ступати у брак после примања свештеничког сана; али анкирски сабор 10-тим правилом допушта помесни изузетак од њега за ђаконе.

Односно броја бракова за световњаке — источна је црква осуђивала поновне бракове и с разним ограничењима (епитимијама) је допуштала само три брака, (Ориген, 1. прав. лаодик. сабора, Амфилохије Иконијски, Василије Велики, а западна се црква односила према таквим браковима свисходљиво и допуштала је не само други и трећи брак, него и четврти, пети и шести (Тертулијан, Фулгенције, Августин, Иларије Пуатјерски, Амвросије Милански, блаж. Јероним).

У дубокој старини постојало се преко недеље средом и петком (Климент Алекс., Ориген, Тертулијан, Епифаније Кипарски, Установе Апост. књига V, гл. 15), који је пост и касније задржала источна црква; али западна је (око IV. в.) место поста у среду увела пост у суботу (елвирског сабора прав. 25, Иноћентије I.)

Још од првога века је постојала у цркви велика разлика у погледу броја недеља поста „четрдесетнице“. У једним црквама је трајао (према Установама Апост.) седам недеља, а у тај број није улазила страсна седмица; такве су цркве: антијохијска (по сведочанству Анастасија Антијохијског, цариградска и неке друге источне. А у црквама: александријској (пасхална посланица Теофила Алекс.) и јерусалимској (18. оглас. слово Кирила Јерусалимског), исто тако у римској и другим западним црквама (Лав Велики, Григорије II.) четрдесетница се, заједно са страсном седмицом, састојала је два из шест недеља. У првим двома црквама је у VII. в. била придодана још једна

недеља, а у последњима, по наредби Григорија Великог, 4 дана (од среде седме недеље предпасхалне — то је *carut ieiunii*).
(Наставиће се.)

Српска православна црква св. Ђурђа у Вараждину

Написао

Лазар Богдановић парох вараждинско-вел. кањински.

(Наставак.)

VII. *Опис цркве.*

Испричавши, што смо могли исцрпљивије, акт освећења цркве, преостаје нам, да коју речемо о самој цркви.

Црква лежи на југоисточном делу такозваног „Банског трга“. С југа граничи с кућом, где је смештен градски баждарски уред (Eichamt), а с истока кућа или боље рећи двориште и стаје чивутина Дајча. Више би додуше приличило, кад би била подигнута на југозападном делу истог трга н. пр. уз кућу или башту Клеменчићеву, јер јој на овом месту, где је, баш чело олтара протиче отворен канал, што је мало неестетично за светињу, каква јест и каква треба да буде црква. И с другог разлога било би приличније, да је црква на западној страни саграђена, јер је у непосредној близини њеној од заманде градом одређено место за циркусе, менаџерије, и разне комедије и др. Ал' сад је доцкан о том говорити, кад то није узето у обзир у своје време. У оно време били су Вараждински Срби задовољни, да ма где добију бесплатан комад земље за своју богомољу!

Темељ цркве је каменит, а горњи део од печене цигље. Кров покрив препом. Изнутра је бело окречена. Улази се у њу са запада преко три камените степенице кроз једина — велика двокрилна дрвена — врата. Прозора је на њој свега пет: један велики на олтару, два двострука — каменитим стубом раздељена — у мушкој препрати са сваке стране по један, и са прочеља су два мања у облику крета, којима је цео корош а кроз то и цела црква и предоста осветљена. Изнутра је црква дуга 14⁵⁰, широка 7³⁰, а до свода висока 9 метара, с поља пак с прочеља од земље до врх звоника је висока 22⁷⁵ м. Простора је у њој за 230—250 душа. Засебног темеља за звоник нема, но је малени звоничић изидан

над сводом што се уздиже над корошем. Свод тај додуше доста је јак да издржи терет торња и звона над собом, пошто су зидови везани јаким гвозденим стонама, али би свакако пробитачније и много безопасније било, да је звоник из темеља зидан. Жеља је данашње цркв. општине да се пред улазом у цркву засебан звоник изида, али ће та жеља њена остати још задуго само жељом, јер је црквена општина јако оскудна а да би могла ову жељу своју остварити. На торњу је само један ред прозора, затворених капцима а гледе на све четири стране. Црква је зидана на свод. Солеја је врло кратка, у олтару нема изидане проскомидије, умиваонице и потребнога банчића за ватру; а доста неспретне степенице на корош закрчиле су читаву леву страну женске препрате. По свему се види да свештеника не беше ту, кад се црква градила, који би градитељу рекао, што је у цркви нужно и где што долази, зато је унутрашњост цркве с тога гледишта и испала мањкава. Тадањој цркв. општини наравно беше само стало до тога, да чим пре дође до своје какве такве богомоље; али да се нађе вешт човек, који би знао рећи, што све треба у цркви да се подигне, зацело би се подигло а и без једне крајцаре већег трошка.

Целокупна градња цркве са звонима заједно стојала је 6500 фор. До освећења цркве уплаћено је за њу 5000 фор. дечим се преостали дуг отплатио доцније. За исплату тога дуга даровала је кр. зем. влада у Загребу 1885. г. своту од 500 фор. а притекао је у помоћ и овом приликом народ српски а и по неки градови, међу којима је с похвалом споменути град Крижевац, који од ма̀ла даде ма̀ло — 20 фор., дечим главни град Хрватске — Загреб —, који, што има лепших зграда и културних завода, којима се као хрватекима хвалише, може захвалити и српској пари, — тај Загреб не даде за ову богомољу српску ама баш ни пребијене потуре!

Црква не беше одмах после свога саграђења и оградом ограђена, јер се није имало откуд. Пошто није доликовало светињи дома Божјег да остане неограђен, то цркв. општина рећ доидуће године — 1885. — замоли преко Епарх. конзисторије кр. зем. владу, да јој и у то име подели новчану припомоћ. Влада на топлу препоруку конзисторијину даде 200 фор.

те се до црквене славе — Ђурђева-дне 1886. г. подиже око цркве лепа жуто бојадисана ограда од дрвених летвица са једним двокрилним вратима са запада пред pročељем цркве.

После опет у години 1888. даде тадањи председник црквене општине Милан Бабић (тадањи председник кр. судбеног стола вараждинскога) на трошак црквене благајне лимени кров на торњу црквеном масном бојом бојадисати, и метне лимене жљебове (олуке) испод крова црквенога, а ради сваке сигурности подиже и громовод на цркву. —

VIII. Снабдевање цркве црквеним утварима.

Нова ова богомоља беше с почетка, што је сасвим поњатно, оскудна на црквеним утварима, сасудима и књигама. Калуђери Лепавински, који су од времена до времена служили у њој, позајмише јој све потребне утвари и сасуде, а Конзисторија Пакрачка, по обећању своје, — поклони нешто књига бечког издања, што их је сама имала. Доцније неке честите душе дароваше јој по гдекоју утвар. Тако трговац загребачки Илија Гутеша (сада већ покојни) поклони г. 1885. једно комплетно свештеничко одјејаније руског кроја и једно еванђеље; гђа удова Јелена Чавић рођ. Кировић из Вараждина такође једно цело свештеничко одјејаније од зелене свиле; гђа Јулијана удова Величковић из Вараждина велику икону на платном оквиру, Јован Славнић из Вараждина велику икону на платну св. Ђурђа; капетан Прица из Беча 1887 позлаћен ручни крет од сребра са позлаћеном металном стопицом. Но с овима се даровима није потреба ни из далека подмирила. Тек по доласку пароха у Вараждин снабдевена је црква његовим настојањем са свима потребним јој црквеним утварима, као: одежама, стихарима, покривачима на налоње, ришидама, чирацима, дивном плашчаницом, велелепним великим еванђељем у кадифи и окуву, сасудима, црквеним богослужбеним књигама на великом колу и др као мало која сиромашнија црква. У инвентару црквених утвари наћиће се забиљежена имена свију побожних и милосрдних дароватеља, сем имена једног од највећих и најглавнијих приложника, који, колко је велики, толико је скроман, да је писцу редака ових — као местном пароху — запретио проказати коме било поштено име његово за живота му.

Кад је овако разним даровима обogaћена и украшена богомола ова, враћене су неке ствари манастиру Лепавинском, но још неке осташе и надаље, но и те ће се првом приликом са захвалношћу вратити.

IX. Богослужење у новој цркви и катихизација школске младежи.

У новој овој цркви богослужили су, као што већ мало више споменусмо, калуђери Лепавински Служили су по 12—15 пута преко године. Редовно се служило тада, кад је калуђер долазио на катихизацију у Вараждин, а ванредно о великим празницима: Божићу, Богојављењу, Ускресу, Духовима и на дан црквене славе — 23. Априла. За ванредна богослужења биваху калуђери засебице награђивани из црквено-општинске благајне

Како правог црквеног појца никад не беше а и данас га још нема у Вараждину, то су на јектенија одговарали и при богослужењу појали понајвише ђаци, а по кадигто по гдекоји чиновник. Но међу свима је био а и данас јесте сталан бесплатан појак — Михајило Ђекић, до 1893 г. пекарски калфа, а од тада самосталан мајстор. Овом поштењаковићу црквена општина за пружење јој у том погледу у свако доба услуге много и много дугује, јер кад њега не би било, то се св. литурђија доста пута — а нарочито у феријално доба, кад се ђаци својим кућама разиђу — не би могла служити. Почем од 1893. г. па до половине 1895 г. вршио је поред Ђекића бесплатно појачку дужност неки Урош Јуришић, бивши пре тога ђак преосвештеног Шакрачког владике Мирона. Год 1895. изабра га због његовог лепог гласа фиуманска црквена општина за свог појца. Школску младеж искључиво је катихизирао и у цркви богослужио једини игуман Тихон, но кад га 1887. г. издаде телесна снага и орони здрављем, те услед тога не могаше катихетске дужности редовно обављати, то Епарх. Конзисторија решењем својим од 14. априла 1888. бр. 257. поверава катихизирање гимназијске — а с њом и остале школске — младежи у Вараждину млађаном Лепавинском јеромонаху Гаврилу Боти уз услов, да надзор над деловањем и владањем његовим води и одговорност за то носи сам игуман. Катихизација је сад редовно све до доласка сталног пароха т. ј. до конца школ. године 189½. једаред у месецу вршена

и то уз месечну награду од 18 фор. коју је кр. зем. влада у Загребу 1887. с обзиром на даљину пута од Лепавине до Вараждина системизовала. Свеукупни број мушке и женске школске деце на вишим и нижим учевним заводима варирао је између 20 и 30. Највећи број гимназиста беше до 12.

Не треба ни да помињем, јер се то по себи зна, да је отац Гаврило, кадгод је у Вараждин због катихизације долазио, и богослужио; а осим богослужења вршио је он и друге дужности пастирске, кад су ове заједно с његовим доласком у Вараждин падале. Но кад би се десило, да је који наш прости војник или подофицир или који други сиромашак у болници градској на самртној постељи зажелио св. исповед и причешће, или умро, то би у том случају, ако се у Вараждину тада не би случајно отац Гаврило, десило, над болним тајну јелеосвећења, односно над умрлим опело, извршио римски свештеник. (Свршаће се.)

ЛИСТАК.

Б Е Л Е Ш К Е.

(Збор у Баваништу.) Из Баваништа нам је послат прешне записника збора, одржаног тамо 20. фебруара (4. марта) о. г., по којем је исти збор, на предлог председника му г. Светозара Маринковића, а у име сакупљених Срба из општина Баваниште и Плочице, изразио своје негодовање нападајима на високопреосвештеног г. епископа Вршачког Гаврила Змејановића, а овоме, као своме општељубљеноме епископу, изразио синовну оданост и љубав.

(Диспензација од навештења код грађанског брака.) По наредби министра унутрашњих послова за поделење ове диспензације надлежан је највиши чиновник оне муниципије, у чијем је округу седиште матрочара. Против неповољног решења овог чиновника може брачни пар уложити уток управо на министра унутрашњих послова. Младенци, који улажу такав уток, треба утоку да приложе своја крштена писма и све опе исправе, из којих се врло лако може увидети, да између њих не постоје никакве брачне препоне, а уједно морају лично или писмено изјавити, да по њиховом знању између њих нема никакве брачне препоне. — Диспензација од навештења у грађанском браку подељује се само из врло важних разлога, па ако има таквих препона које се диспензацијом уклањају, то се прво има ова издејствовати. За диспензацију од навештања у

грађанском браку не плаћа се ни званичнику, а ни држави ништа.

(Школе у Русији). На руској изложби у Нижњем Новгороду беше представљен развитак и садашње стање руских црквено-сеоских школа. Од особитог су значаја статистички подаци, који су изнесени том приликом, и према којима се број тих школа од 1883.—1893. г. умножио са више него пет пута; 1883. г. је било 5517 школа са 137.000 ученика, 1893. г. већ 29.945 школа са 931.400 ученика, а 1896. г. је нарастао тај број на 32.119 школа, а број ученика је био око милион. Свега је ученика и ученица било за последњих 12 година око 5.500.000.

(Нови Index папске цркве.) У римокатоличким новинама су публикована нова правила о папској цензури, која се обично означаје речју Index. Како је почео дувати други ветар, папа је одлучио да укине стара индексе, т. ј. да допусти католицима читање оних књига, које је забранила духовна цензура. У новом индексу је папа веома снисходљив и мекчак према сумњивим делима, само ако се отворено не држе обичајног правца. Иза предговора долазе 49 чланака, који су подељени на два дела: први се дотиче забрањивања књига, а други њихове цензуре. Интересантан је десети чланак, где папа изјављује, да се може допустити књига, ако је написана лепим стилем, па ма у њој и било чега убитачног, или неприличног, али под погодбом — не давати такове књиге деци у руке. И то је лепо. Али је папа зато строг према новинама и листовима, не допуштајући, да се без одобрења цензуре у њима шта штампа, што би се тицало религиозних питања и свештенства. Али и овде је учињена веома карактеристична опаска: „si se n'est pour une cause juste et raisonnable“ (ако није за ствар праведну и паметну) (у преводу Journal des Débats). Тешко је разумети, шта подразумева папа под „праведном ствари“, којој могу бити од помоћи дела, која су без цензуре дошла на свет. Али очигледно и овде вире рогови познатом принципу: „Сврха оправдава средства“.

(„Српско народно позориште“.) Примили смо извештај о стању и радњи српског народног позоришта за последњих петнаест година, од 1881./2. до 1895./6. године, поднесен главној скупштини „Друштва за српско народно позориште“ од Дра Лазе Станојевића, председника и начеоника тога друштва. Извештај је штампан и издан на свет на основу одлуке главне скупштине позоришне, а украшен је ликов друштвеног председника и начеоника.

Из извештаја се види, да је позоришна дружина за време од тих 15 година заслужила 362.932 ф.

27 новч., а потрошила 361.587 ф. 78 новч., по томе, да је за тих 15 година показан сувишак од 1344 ф. 49 новч. Субвенције за то време издано је позоришној фонд позоришној дружини 14.688 ф. 68 новч. За 35 година, откад постоји наше позориште, уписало се свега 434 члана му. Живих личних чланова има данас само 246., осим тога 54 корпорације.

По рачуну главне централне благајне позоришне, износио је фонд српског народног позоришта, и то 31. маја 1896. г. 48.957 ф. 73 новч., а пензијони глумачки фонд 1580 ф. 23 новч. Легата је позориште примило за последњих 15 година 21.068 ф. 09 новч.

Од Администрације.

Молимо поштоване претплатнике, да нам изволе подмирити своју претплату за времена, како не би обустављањем листа бивало потешкоћа и неугодности у експедицији листа.

Нове књиге.

Владика Герасим Петрановић Биографске црте приликом двадесет и пет година владиковања му. Написао: *Томо Крстов Поповић*. Прештампано из „Бос. Виле“. Сарајево. 1897.

Приповетке Миле Алексић-Гргурове. *Први део*. I Вера. II Ђердан од бисера. Београд. Државна штампарија краљ. Србије 1897. Цена 1 динар.

ЗВАНИЧНИ ОГЛАСИ.

Ad K. 37. 68. ex 1897.

15 3—3

С Т Е Ч А Ј.

На парохiju IV. разреда у Сараволи. Интеркалара нема.

Молитељи имају своје ваљано иструсане молбенице путем својих претпостављених власти до краја месеца априла 1897 године потписаној епархијској власти поднети. —

Из седнице епархијске конзисторије држане у Темишвару 4. (16). фебруара 1897. године.

Епархијска конзисторија.

ЈАВНА ДРАЖБА. 22 1—2

Дана 10. (22.) Марта т. г. продаваће се на јавној дражби беочински пашњак састојећи се из сiгса 250 кат. јутара.

Условља могу се у манастирској писарни у Беочину сазнати.

Пишманлук 200 ф.

У Ман. Беочину 28 фебр. (12 Марта) 1897. год.

Управа Манастира Беочина.

СТЕЧАЈ. 16 3-3

Поводом смрти Гђе. Виде Вукадиновић овим се расписује стечај за учитељичко место на срп. прав. вероисповедној основној школи у Пачиру за I. и II. разред мешовите школе.

На исто место тражи се учитељица са годишњом платом од 320 фор. а. вр. а за повторну школу 40 фор а. вр., уз то слободан стан и сламе за огрев колко потребно буде.

Изабрана учитељица дужна је све, на основу школ. наставног плана одређене предмете — као и ручни рад деци предавати.

Рок избору је 30. март о. г.

Из седнице школског одбора држане у Пачиру 2 фебр. 1897. год.

Школски Одбор.

ОБЈАВА ЛИЦИТАЦИЈЕ. 17 2-3

Решењем овомесне црквене скупштине од 11 Априла 1896 године и одобрењем високославног Епархијског Админист. Одбора Бачког у Новом Саду од 28. Јануара (9 фебр.) 1897 год. бр А.О. 70 30 ех 1897. оправља ће се овдашња срп. прав. црква споља и изнутра, те се овим путем расписује лицитација на мањак.

Прорачун је за оправку цркве оваки:

Зидарски посао са материјалом	539	фор.	22	н
Дрводељски „ „ „	60	„	—	„
Столарски, браварски, стакларски,				
и мазачки посао са материјалом	1688	„	—	„
Златарски „ „ „	660	„	—	„
Молерски „ „ „	760	„	—	„
Сликарски „ „ „	650	„	—	„
Фарбарски „ „ „	110	„	—	„
Лимарски „ „ „	10	„	08	„
Оправка ограде са материјалом	67	„	45	„

свега 4544 фор. 75 н.

1.) Лицитација ће се одржати 27 Марта (8 Априла) 1897 год. у 10 сати пре подне у овдашњој женској школи.

2.) Лицитираће се усмено. Лицитант је дужан од горње своте 10% узме јамчевине у руке председништва положити, која ће се јамчевина подузетнику повратити после обављене колаудације.

3.) Сликарску и молерску радњу може општина посебном вештаку поверити или то исто споразумно са подузетником учинити.

4.) Општина задржава себи право поверења према подузетнику.

5.) Ближи услови и све друго, што се на ову радњу односи, може се до дана лицитације видети и дознати код председника ове општине.

У Парага 19 фебруара (3 марта) 1896 год.

Председништво црквене општине.

Игњат Дакић
председник.

ОГЛАС ДРАЖБЕ. 14 3-3

На основу закључка црквене скупштине у Шиду од 19. (31.) Децембра 1896 и одобрења велеславног архид. Админ. Одбора у Карловци од 21. Јануара (2. фебруара) 1897 год. бр. А. О. 5./39. ех 1897 расписује се дражба на мањак ради поправка цијеле цркве извана и изнутра.

По прорачуну износе:

Зидарске радње са материјалом	505	фор.	28	н.
Кроварске „	56	„	17	„
Тесарске „	179	„	56	„
Столарске „	570	„	07	„
Браварске „	474	„	18	„
Лимарске „	790	„	66	„
Личиларске „	168	„	92	„
Клесарске „	21	„	—	„
Сликарске „	2375	„	84	„

Укупно 5141 фор. 68 н.

А) Дан дражбе јесте 23. Марта (4. Априла) 1897 год. у 2 сата после подне.

Б) Дражбоваће се са усменим понудама у црквеној писарни у Шиду; дражбоватељ дужан је од горепоменуте своте 10% у име јамчевине у руке председништва положити.

В) Општина задржава себи право поверења према подузетнику.

Г) Сликарске радње ће се посебном вештаку повјерити.

Д) Јамчевина ће се повратити подузетнику после обављене колаудације.

Е) Ближи услови тако исто нацрт и трошковник могу се код председника ове црквене општине до дана дражбе видети.

У Шиду дана 8 (20) фебруара 1897.

Председништво црквене Општине.

Јован Воиновић
председник.

ОГЛАС ДРАЖБЕ. 22 1-1

Поводом добивене припомоћи од високе кр. земаљске владе, намерава подписана црквена општина предузети поправак своје цркве извана и изнутра, па стога расписује дражбу на мањак.

ПРОРАЧУН:

I. Зидарска и тежачка радња 495 ф. 49 нов.

II. Ине радње 637 ф. 58 нов.

Напомиње се, да је подписана општина рада и своју цркву сликати. Дан дражбе биће 23. марта (4. априла) у 2 сата после подне у српској школи. Дражбоватељи дужни су од горе поменуте своте 10% у име јамчевине у руке председништва положити. Ближа услова тако исто нацрти и трошковник могу се код председништва исте општине увидети.

Председништво срп. прав. општине.

У Марадику, 27. фебруара (12. марта) 1897

Перовођа:

Председник:

Душан Петровић.

Јован Одабашић.

СТЕЧАЈ. 20 1—3

Расписује се на парохију I. разреда у Небљусима, протопресвитерата кореничког.

Интеркалара нема.

Рок пријављивању до 3. (15.) Априла 1897.

Из сједнице Епархијске Консисторије, горње карловачке, држане у Плашком 6. (18) фебруара 1897.

Михаил
епископ.

НАТЈЕЧАЈ. 21 1—3

Смрћу поч. уч. Миливоја Кристића, упражњено је мјесто једног учитеља на српско-православној основној четвороразредној школи у Приједору (Босна).

Годишња плата учитељу 500 фор. ау. вр. коју ће у мјесечним оброцима у напријед примати, с' тим још и огривјев у нарави и стан у школској згради имати.

Дужност му је — школском уредбом прописане предмете дјецџ предавати, подучавати их у црквеном појању и с њима у неђељне и празничне дане у цркву долазити, и за једном цјевницом појати.

Компетенти који би желџли ово мјесто попунити, треба да докажу да су Срби православне вјере, нека своје молбе са свједоцбм да су свршили српску учитељску школу с' добрим успјехом, и свједоцбм политичке мјестне власти о свом моралном владању подписаној општини најдаље до 15 Јулија ов. год. послати изволе.

У Приједору 24. фебруара 1897.

За српску православну црквено-школску општину.

Лука Радетић
предсједник.

СТЕЧАЈ. 18 2—3

Овим се расписује стечај на мјесто пјевчиње за овдашњу срп. правосл. цркву. Компетенти морају имати угодан глас и вијешти бити ср. карловачком пјенију.

Првенство имају неожењени и они, који су музикално образовани, те би могли саставити и обучавати кор.

Ко мисли, да има способности за ово мјесто, добро би учинио, кад би се општинарима у цркви особно приказао.

Плаћа је мјесечних 40 фор., а рок пријавама до 3. априла по нов. кал.

У Риједи 18. фебруара (2. марта) 1897.

Срп. прав. цркв. одбор.
via porto 2.

ОГЛАС. 20 2—2

Долеподписана срп. прав. црквена општина продаваће на јавној дражби дана 9. (21.) Марта 1897. у 2. сата на подне својих 30. јутара добре ораће земље, и једну кућу под бр. 98.

Кућа је на главном мјесту, у којој је више година трговина воћена, састоји се из две собе, кујне и дућана, затим кукурузара са житницом под којом се такођер две собе, кујна и комора налазе, — надаље штала са шупом, и врт. —

Дотични који желе, могу горе наведени иметак на једну, или на три године у закуп узети. —

Српска православна црквена општина.

У Јамини дана 16. (28). Фебруара 1897.

Милован Сладојевић.
председник.

ДРУГИ ОГЛАСИ.

2—3 19

СТЕВА ПИСАРЕВИЋ

СВЕШТЕНИЧКОГ ОДЕЛА И ЦРКВЕНИХ УТВАРИ КРОЈАЧ
ДУНАВСКА УЛИЦА, БРОЈ II. НОВИ САД

Част ми је пречасној господи свештеницима и славним црквеним општинама до повољног знања ставити, да сам од 1. марта о. г. отворио радњу у којој ће се израђивати само свештеничке хаљине, камилавке и панакамилавке и црквене утвари, као: одежде, неба литије, барјаци, стихари и т. д. Осим тога примам и старије ствари на оправку.

Пошто сам у својој струци потпуно усавршен кроз дуже годишње вежбање код гђе М. Василевске у Новом Саду, стога ћу као почетник гледати да П. Н. муштерије са кројом и израдом, тако исто и са ценама задовољим. Цене су врло солидне, мустре шаљем на углед бесплатно

С поштовањем Стеван Писаревић.

Претплата, огласи, стечајеви и рекламације шаљу се Администрацији а остали рукописи уредништву „Српског Сиона“ у Карловце. За огласе, објаве и стечајеве плаћа се 6 новч. од једног реда ситних слова. а за жиг сваки пут по 30 новч. — Неплаћена писма се не примају. — Рукописи се не враћају.

„Српски Сион“ излази сваке недеље на целом табаку. Цена му је: За Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 4 фор., на по године 2 фор., а на четврт године 1 фор. За стране земље: на годину 5 фор. Из Србије прима претплату књижара В. Валожића у Београду. Поједини бројеви стају 10 новч

Штампа: Српске Манастирске Штампарије у Ср. Карловцима.